

OLYMPISMUS

Mezinárodní olympijské hnutí a jeho vývoj

Olympijské hnutí

Olympijské hnutí - podle Olympijské charty mezinárodní společenské hnutí podporující rozvoj sportu a mezinárodní spolupráci - „ představuje svornou, organizovanou, všeobecnou a trvalou činnost všech jednotlivců a uskupení inspirovaných hodnotami olympismu. Cílem olympijského hnutí je přispívat k vytváření mírovějšího a lepšího světa výchovou mládeže prostřednictvím sportu. Pod vedením Mezinárodního olympijského výboru jako nejvyššího orgánu sdružuje organizace, sportovce a další osoby. Hlavními složkami olympijského hnutí jsou kromě MOV, Mezinárodní sportovní federace a Národní olympijské výbory, dále organizační výbory olympijských her, národní olympijské výbory a zejména sportovci, jejichž zájmy tvoří základní prvek činnosti olympijského hnutí, dále pak rozhodčí, trenéři a jiní sportovní funkcionáři a techničtí pracovníci. Olympijské hnutí tvoří rovněž další organizace a instituce uznané MOV. Příslušnost k olympijskému hnutí vyžaduje dodržování Olympijské charty a uznání ze strany MOV“ (citováno podle Olympijské charty, 2007.)

Olympijské hnutí vznikalo postupně a jako celosvětové se zformovalo v meziválečném období 20. století. Např. do roku 1975 bylo uznáno 132 NOV, do roku 1986 pak 164 NOV, v současnosti přes 200. Rozvoj v průběhu více jak sta let znamenal nejen nevídané rozšíření olympismu, ale zvyšování počtu jeho členů přinesl a přináší i nové problémy.

Nejvyšším a řídicím orgánem je Mezinárodní olympijský výbor (Comitée Olympique International, International Olympic Committee), nezisková mezinárodní nevládní organizace se sídlem ve švýcarském městě Lausanne. V jeho čele jako předsedové dosud stáli:

Demetrius VIKÉLAS (1894-1896), Řecko
 Pierre de COUBERTIN (1896-1925), Francie
 Henri de BAILLET-LATOURE (1925-1942), Belgie
 Sigfrid EDSTROM (1942-1952), Švédsko,
 Avery BRUNDAGE (1952-1972), USA,
 Lord KILLANIN (1972-1980), Irsko,
 Juan Antonio SAMARANCH (1980-2001), Španělsko,
 Jacques ROGGE (od 2001), Belgie.

Počet členů MOV je mnohem nižší než počet v olympijském hnutí sdružených NOV, MOV si vybírá a volí členy z osobností, které považuje za kvalifikované. Podmínkou je státní příslušnost a bydliště v zemi, kde existuje NOV. Členové MOV tuto organizaci v domovských zemích reprezentují, nejsou však zástupci těchto zemí v

OLYMPISMUS

MOV. Tento statut existuje v MOV od jeho vzniku, MOV je tedy svým způsobem uzavřenou společností - doplňuje se sám a těmi, které uzná za vhodné. Zakladatel novodobého olympismu tím sledoval představu orgánu "nezávislého, nepodřízeného jakékoli protektorátní vládě". Vývoj v mnohém potvrdil jisté výhody takového uspořádání, přinesl však také četné problémy i krizové situace.

Složení MOV je permanentně terčem větší či menší kritiky, poslední reformy byly schváleny na 110. zasedání MOV v prosinci 1999. Jejich smyslem bylo zvýšit reprezentativnost MOV, jeho omlazení, demokratizace a transparentnost. Celkem bylo přijato 50 reforem, k hlavním změnám patří:

- snížení horní hranice věkového limitu pro nové členy na 70 let,
- přijetí 45 členů z řad sportovců, NOV a MSF (vždy po 15 členech, dále zůstává 70 individuálních členů),
- zavedení 8 letého mandátu pro členy MOV s možností nové volby,
- limit pro délku mandátu předsedy MOV na 4 roky s možností nové volby,
- omezení celkového počtu členů MOV na 115,
- vytvoření nominační komise pro volby do MOV,
- rozšíření počtu členů exekutivy na 15 (dosud 11), má to umožnit lepší zastoupení nového složení MOV.

Některé ze schválených reforem se zaváděly s platností okamžitou, jiné měly být zavedeny postupně v následujících letech. Přesto má v dané podobě nejvyšší orgán olympijského hnutí takové složení, v němž např. kolem 60 % zemí s uznanými NOV nemá zastoupení.

Zůstává otázkou, zda takto složitě tvořený orgán může dobře pracovat, zvláště když zástupci NOV a MSF mají členství výrazně dočasné. Přitom postavení si každý člen v MOV postupně buduje, a to po řadu let. Každý ví, že více než známé jméno, hrají roli ve sportovní diplomacii osobní známosti budované a vytvářené právě po dlouhou dobu. Dosavadní stabilita Mezinárodního olympijského výboru v minulých politicky složitých obdobích (např. během světových válek, krizí, studené války atd.) stála právě na faktu trvalého, soustavného členství (neodvolatelného státem, v němž zastupoval MOV) a osobního poznání činnosti a názorů každého člena. MOV byl jistě jakýmsi uzavřeným klubem elity, rozhodně ne demokraticky voleným orgánem, ale právě v tom spočívala jeho stabilita a nakonec přeci jen jakási "nadstranickost".

Od samotného počátku novodobé historie olympismu byli Češi aktivními účastníky mezinárodního olympijského hnutí a prakticky nepřetržitě byli vybíráni mezi členy

OLYMPISMUS

MOV. Už na kongresu v Paříži v červnu 1894 jmenoval Pierre de Coubertin první dvanáctičlenný Mezinárodní olympijský výbor a jedním z jeho členů byl i český gymnaziální profesor Jiří Guth. V roce 1920 se dokonce stal generálním tajemníkem MOV a po roce 1921 členem první exekutivy MOV (s Coubertinem rezignoval na funkci ve vedení MOV v průběhu 24. zasedání MOV v květnu 1925 v Praze), členem MOV byl až do své smrti v lednu 1943. Český olympijský výbor byl založen 18. května 1899 a patří mezi nejstarší stálé národní olympijské výbory. V roce 1946 přijal MOV za svého člena Guthova nástupce ve funkci předsedy ČSOV Josefa Grusse, ten na svoje členství rezignoval v roce 1965 s ohledem na svůj vysoký věk. Jako třetí Čech byl členem MOV zvolen v roce 1965 dlouholetý generální sekretář ČSOV František Kroutil, v MOV působil do roku 1980. V roce 1981 vstoupil do MOV první Slovák - Vladimír Černušák, členem MOV pro Československo byl v letech 1981-1993, po rozdělení republiky působil jako člen MOV pro Slovensko, dnes je čestným členem. Roku 1995 byla do MOV zvolena legendární sportovní gymnastka a sedminásobná olympijská vítězka Věra Čáslavská. V roce 2000 ji v komisi sportovců doplnil trojnásobný olympijský vítěz Jan Železný. Oba v roce 2001 na svoje členství rezignovali. Jan Železný byl znovu do MOV jako člen komise sportovců zvolen v průběhu OH 2004 v Athénách.

ČOV přispěl k rozvoji mezinárodního olympijského hnutí také organizací zasedání a kongresů MOV. Už v roce 1901 navrhol Jiří Guth Pierre de Coubertinovi konat 4. zasedání MOV v Praze. Mezi členy MOV však nebylo příliš zájmu cestovat do „neznámého“ města ve střední Evropě. V Praze se konalo až 24. zasedání MOV v roce 1925 (mj. se na něm loučil s funkcí předsedy MOV zakladatel novodobých olympijských her – Pierre de Coubertin).

Nejvyšší orgán mezinárodního olympijského hnutí hostila Praha opět po více než padesáti letech - 79. zasedání MOV v roce 1977. Během OH 2000 v Sydney bylo Praze svěřeno uspořádání 115. zasedání MOV, uskutečnilo se v červnu 2003. Rozhodovalo se zde mj. o výběru kandidátů na ZOH 2010 (Vancouver). Při této příležitosti byl deklarován úmysl připravit kandidaturu Prahy na pořádání letních OH kolem roku 2020. V Praze se konal i jeden z dosavadních dvanácti kongresů – VIII. v roce 1925.

Legislativně shrnuje zásady, řády a organizační principy olympijských her a MOV tzv. Olympijská charta. Současné znění zahrnuje kapitoly: Základní principy, Olympijské hnutí, Mezinárodní olympijský výbor, Mezinárodní sportovní federace, Národní olympijské výbory, Olympijské hry. Základní pojetí připravil sám Pierre de Coubertin již roce 1884, práce na ustálené verzi byly ukončeny až ve 20. letech. Charta se pochopitelně dále vyvíjela, nové znění vždy podléhá schválení nejméně dvěma třetinami členů na zasedání MOV, které se schází jedenkrát za rok. V mezidobí spočívá řídicí úloha na 15 členném výkonném výboru a jeho předsedovi. Oficiálními jazyky jsou francouzština a angličtina, při zasedáních se dále tlumočí do němčiny, španělštiny, ruštiny a arabštiny.

OLYMPISMUS

Význam NOV v olympijském hnutí vzrostl, většina z nich plní roli, jak ji definoval Pierre de Coubertin a jak je zakotvena v Olympijské chartě MOV (obrana olympijské ideologie, sestavení olympijských týmů, rozvoj sportu). V současnosti má každý NOV přímý přístup k MOV, a toto bude zachováno i v budoucnu. Novým fenoménem je vzrůst úlohy Asociace národních olympijských výborů (1979) - ANOC (Association of National Olympic Committee) a významu kontinentálních organizací NOV (v Evropě např. EOC – European Olympic Committees). ANOC se zrodila jako reprezentativní orgán a mluvčí NOV (původně od roku 1968 Generální shromáždění NOV), uznávající vedoucí řídicí postavení MOV, s cílem „posílit a rozvinout spolupráci NOV a MOV“. Ustavení asociace MOV nepřijal pozitivně, dokonce její činnosti kladl odpor (především v dobách A. Brundage, Killanin byl více neutrální, ale přesto tento vývoj odmítal). ANOC předložila MOV řadu návrhů a doporučení, která přinesla v mezinárodním olympijském hnutí řadu změn. Jejich nutnost pochopil až J. A. Samaranch a přispěl k vytvoření a stabilizaci současného olympijského hnutí. Jeho organizační strukturu představuje trojúhelník MOV – NOV – MSF.

Pro olympijské hnutí MOV jednotlivé mezinárodní sportovní federace podle charty uznává (podmínkou je přijetí a uplatňování Světového antidopingového kodexu, jejich stanovy, praxe a činnost musí být v souladu s Olympijskou chartou), uznání může být dočasné nebo definitivní, přitom každá MSF si zachovává svoji nezávislost a autonomii při správě svého sportu. MSF mj. stanovují kvalifikační kritéria pro soutěže na OH a zodpovídají za sportovně-technické řízení svého sportu na OH a pod patronací MOV, mohou také formulovat návrhy pro olympijské hnutí, OH, chartu, spolupracují na olympijských kongresech. Od roku 1967 působí Generální shromáždění mezinárodních sportovních federací.

Nová kvalita partnerství se projevila mj. ve vzniku a uznání většího počtu regionálních a kontinentálních her, které řídí kontinentální asociace s podporou MSF a pod patronátem MOV. Pomocí NOV vede také cesta světa sportu k národním i mezinárodním politickým organizacím. Evropské NOV velmi těsně spolupracují s EOC i MOV při řešení otázek sportu v EU. NOV hrají větší roli při výběru pořadatelů OH a také v organizačních výborech těchto her.

Vrcholné jednání představitelů olympijského hnutí - členů MOV, čestných členů MOV, zástupců NOV, zástupců MSF a přizvaných jednotlivců - se uskutečňuje v rámci olympijských kongresů, poradních orgánů MOV bez rozhodovací pravomoci. Dosud se jich konalo dvanáct (mj. sedmý z nich v r. 1925 v Praze). Kongresy se zabývají širšími a důležitými otázkami olympismu - např. organizace a programu her, olympijskou chartou, perspektivami olympijského hnutí, ale také sportovní filosofií, pedagogikou a psychologíí aj. Zatím poslední XII. olympijský kongres byl svolán v r. 1994 do Paříže ke 100. výročí založení MOV a novodobého olympismu. Stal se příležitostí nejen k bilancování dosavadního vývoje, ale jako významná událost v životě mezinárodního olympijského hnutí definoval jeho přínos moderní společnosti a naznačil jeho současný i budoucí směr.

OLYMPISMUS

Olympijské hnutí je s vědomím dosahu a možností, ale i limitů, respektováno a podporováno většinou států světového společenství včetně OSN. Více jak stoletá historie i současnost posledního období dokazuje, že přes četné problémy a krize je olympijské hnutí životaschopné a perspektivní.

Stručná historie olympijského hnutí

S nástupem renesance počátkem 14. století se italští humanisté znovu vraceli k antickým vzorům a stranou nezůstala ani starořecká kalokagathia. Výchovní význam olympijských her vyzdvihl v 17. století ve své Všenápravě Jan Ámos Komenský, o sto let později též Jean Jacques Rousseau a němečtí filantropisté. V polovině 19. století se jimi při tvorbě sokolské tělocvičné soustavy inspiroval i další Čech, Miroslav Tyrš. Praktické pokusy o obnovení olympijských her byly zaznamenány už v první polovině 17. století v Anglii, poté koncem 18. století v německém Dessau či o něco později ve švédském Helsingborgu. Po svém vymanění z turecké nadvlády v roce 1830 se ke své největší slavnosti jako symbolu nově nabyté svobody obrátili i Řekové. Na březen 1838 připravovali první hry do města Pyrgos, ovšem vznětlivé domácí poměry zabránily jejich konání. Teprve v listopadu 1859 se uskutečnily první řecké olympijské hry na panaténskému stadiónu v Aténách, i když jen v atletice. Se střídavým úspěchem následovaly ještě trojí hry – v letech 1870, 1875 a 1889. Od roku 1850 pořádal v městečku Much Wenlock, tehdejší „ocelovém srdci“ průmyslové Anglie, pro místní obyvatele olympijské hry i tamní lékař William Penny Brookes (jejich tradice sahá až do současnosti).

V letech 1875-1881 odkryla německá archeologická expedice vedená Ernstem Curtiem posvátný okrsek pod horou Krónos, vzývanou Starou Olympií. Zpráva o objevu nadchla Francouze Pierra de Coubertina. V období vyhrocených francouzsko-německých sporů se mu hlavou honila myšlenka: „Německo vykopalo to, co ze staré Olympie ještě zbylo, proč by Francie nemohla obnovit starou nádheru?“ Inspiroval ho i Brookesův počín v Much Wenlocku. A tak na výročním zasedání Union des Sociétés Françaises des Sports Athlétiques vystoupil dne 25. listopadu 1892 poprvé se svým snem obnovit olympijské hry. Vedle rovnováhy mezi tělesnými a duševními vlastnostmi člověka, jež olympijské hry reprezentovaly, ho lákala i olympijská zásada míru a lidského potkávání a spolupráce. Neuspěl.

Teprve jeho druhý pokus vedl ke kýženému cíli. S podporou Američana Williama Sloana a Angličana Cecila Herberta využil mezinárodního kongresu o amatérismu připravovaného do Paříže na červen 1894. Proměnil ho v kongres olympijský s ústředním mottem - „Možnosti obnovení olympijských her; za jakých podmínek by mohly být obnoveny?“

Nyní už poučený Coubertin dosáhl na kongresu všeho, čeho si umanol. Účastníci schválili všechny jeho návrhy: obnovení olympijských her ve čtyřletých periodách, výrazně novodobý a sportovní ráz soutěží, sice vyloučení školní mládeže z účasti,

OLYMPISMUS

ale otevření her pro všechny bez ohledu na barvu pleti, náboženství či politický názor. Ba co víc – rozhodli rovněž nečekat s ouverturou na příchod nového století a uspořádat první moderní olympijské hry už v roce 1896 v Aténách jako poděkování řeckému národu za slavnost, kterou dali světu.

Kongres také rozhodl, které sporty budou součástí programu olympijských her. Vedle lehkooatletických disciplín to byla i těžká atletika (vzpírání a zápas), vodní sporty (plavání, jachtink, veslování), dávné a stále oblíbené „rytířské“ sporty (střelectví, šerm) a také tehdejší módní sporty gymnastika a cyklistika. Diskuse se vedla o zařazení různých druhů stále populárnějších her, nakonec se v programu I. olympijských her 1896 v Aténách objevil pouze tenis.

Závěrečný den kongresu, 23. června 1894, byl jmenován Mezinárodní olympijský výbor (zpočátku jako „Comité International des Jeux Olympiques“, od roku 1901 oficiálně jako „Comité International Olympique“), který měl do budoucna řídit všechny záležitosti olympismu - „zásadně stálý a trvalý ve svém složení, jehož členové by byli zástupci olympismu ve svých zemích“. Mezi jeho 12 členy bylo vedle dvou Francouzů, dvou Britů a zástupců Řecka, Ruska, Švédska, Uherska, Spojených států, Argentiny a Nového Zélandu i jméno českého gymnaziálního profesora Jiřího Gutha. Přitom české země netvořily žádný státní útvar a jejich jedinou devizou byla existence mohutné tělovýchovné organizace - České obce sokolské, jejíž gymnasté zazářili v létě 1889 na prvních mezinárodních závodech v Paříži.

Principy olympijských her však nebyly na počátku stanoveny „rázem a definitivně“, ale postupně se vyvíjely. Tak jako pravidla jednotlivých sportů, tak jako systém jejich soutěží. Coubertin přikládal velký význam olympijským kongresům, které měly být nejvyšším orgánem mezinárodního olympijského hnutí a které měly přinášet základní rozhodnutí. V prvním dvacetiletí se jich také konalo šest, za Coubertinova života devět a teprve počátkem sedmdesátých let 20. století, po nástupu lorda Killanina do čela MOV, se znovu obnovila tradice jejich pořádání. Dosud se konalo celkem 12 olympijských kongresů, ten poslední, v červnu 1994, si připomněl stoleté výročí obnovení olympijských her.

Jako nižší složka, která by organizovala olympijského hnutí v jednotlivých regionech, byly budovány – povětšinou členy MOV – národní olympijské výbory. Jejich hlavním úkolem bylo udržovat styk s MOV a organizovat účast sportovců na olympijských hrách. Byly ustavovány ad hoc k jednotlivým olympijským hrám a Český olympijský výbor byl prvním, který se v březnu 1900 prohlásil za stálý. Po něm se stálými stávaly i další národní olympijské výbory, které na počátku 20. století byly významným organizačním subjektem mohutně se rozvíjejícího sportu. Národní olympijské výbory zprvu vznikaly jako výbory vsutku „národní“, postupně však tento princip – zejména v případě Čechů a Finů - narazil na požadavek „státnosti“, tj. aby v jednom státě existoval pouze jeden národní olympijský výbor. Coubertin sice zprvu argumentoval teorií tzv. sportovní geografie, která přihlížela ke sportovní zdatnosti národa a nikoli k

OLYMPISMUS

jeho státní suverenitě, s přípravou Olympijské charty na kongresu v Paříži v červnu 1914 však musel ustoupit.

První moderní olympijské hry v Aténách v dubnu 1896 byly přijaty s obrovským nadšením. Další hry v Paříži a v Saint Louis však byly spojeny se světovými výstavami, byly roztaženy do několika měsíců a ztrácely svůj charakteristický rys být setkáním mládeže celého světa. Teprve olympijské hry 1908 v Londýně a zejména hry ve Stockholmu 1912 se znovu staly svátkem a slavností světového sportu. Konání her VI. olympiády v roce 1916 zabránil světový válečný konflikt. Avšak olympijské hry v Antverpách 1920 byly důkazem, že olympijská myšlenka byla živá a naopak po válečné apokalypse nabyla na mnohem větším významu. Na VII. olympijském kongresu v Lausanne v červnu 1921 byla přijata první Olympijská charta, jakási „ústava“ mezinárodního olympijského hnutí. Během dvacátých let 20. století byl dotvořen program olympijských her – na kongresu v Praze v roce 1925 bylo schváleno pořádání zimních olympijských her, IX. olympijské hry 1928 v Amsterdamu pak definitivně přijaly ženy-sportovkyně do olympijské rodiny.

Postupně se vytvářela i olympijská symbolika. Už v Aténách 1896 se udělovaly první medaile a vyvěšovaly vlajky státu, resp. národa, z něhož pochází vítěz, k nim se ve dvacátých letech přidaly hymny. Zahajovací olympijský ceremoniál se rovněž konal od samého počátku novodobých olympijských her. Vlajky jednotlivých výprav však byly nesený až v Londýně 1908. Na VI. olympijském kongresu v Paříži roku 1914 byla přijata oficiální podoba olympijské vlajky s pěti barevnými kruhy, jejímž autorem je Pierre de Coubertin. Pět olympijských kruhů bylo později schváleno jako oficiální symbol mezinárodního olympijského hnutí. Olympijská hymna byla hrána už v Aténách 1896, její podoba se však často měnila. Olympijské heslo však po více než sto let zůstává stejné – „Citius, Altius, Fortius“. Olympijský oheň poprvé plál nad hlavním stadiónem v Amsterdamu roku 1928 a v roce 1936 přišel Carl Diem s nápadem pořádat olympijskou štafetu ze Staré Olympie do místa konání olympijských her.

Právě XI. olympijské hry 1936 v Berlíně poprvé představily problémy, které se v olympijském hnutí naplno projeví až od sedmdesátých let 20. století. Dosud představitelé MOV trápily především otázky amatérismu a profesionalismu. Hitlerovské Německo však olympijské hry pojalo jako vynikající nástroj pro propagaci svého nacistického režimu. Hry však dostaly nejen výrazný ideologický akcent, ale snahou ohromit ostatní svět byly i prvními gigantickými hrami v nové éře. Poprvé byly přenášeny televizními kamerami do berlínských kin, poprvé byl režisérkou Leni Riefenstahlovou natáčen oficiální olympijský film, poprvé byl vybudován grandiózní komplex sportovišť, z nichž ústřední Olympiastadion svou velkolepostí oslňuje dodnes. Poprvé byly rovněž vypouštěny holubice míru, i když nacistický režim tvrdě pronásledoval nejen politickou opozici, ale hlavně židovské obyvatelstvo, porušoval mezinárodní dohody a připravoval se na válku. A také se poprvé objevily výzvy nejprve k přeložení olympijských her z Berlína a poté k jejich bojkotu. Proti Berlínu vystupovali nejkritičtěji americký člen MOV Ernest Lee Jahncke, který byl za to v

OLYMPISMUS

listopadu 1935 z MOV vyloučen, francouzský předseda fotbalové federace FIFA Jules Rimet či v Československu rektor Akademie výtvarných umění Jakub Obrovský. Výbory pro přeložení olympijských her z Berlína se od podzimu 1934 vytvářely po celém světě. Dělnické sportovní internacionály připravovaly ve stejném termínu do Barcelony vzdoropodnik – Olimpiadu Popular, které zabránilo jen vypuknutí španělské občanské války.

Počátkem čtyřicátých let 20. století se svět znovu ocitl ve víru válečných bojů a nepředstavitelných lidských útrap. Mírové olympijské dílo bylo opět odsouzeno k nečinnosti. První generace olympijských funkcionářů, „otců zakladatelů“ – Pierre de Coubertin, Henri de Baillet-Latour či Jiří Stanislav Guth-Jarkovský – postupně vymírala. Ta, co přicházela do čela mezinárodního olympijského hnutí, zejména třetí předseda Sigfried Edström ze Švédska a jeho následník Avery Brundage z USA, stála po děsivém válečném zážitku znova před rozhodnutím, zda pěstovat olympijské ideály v moderním světě má budoucnost, zda olympijská idea míru, humanismu, vzájemné solidarity a přátelství má dlouhodobější platnost. Už první poválečné olympijské hry v Londýně roku 1948 však prokázaly, že ano.

Mezinárodní olympijský výbor začal po roce 1945 stále častěji vystupovat v roli mírotvůrce. Trvalo jen pět let a přijal do svých řad zpět jak vítěze války, tak poražené – jak dlouho mimo olympijské hnutí stojící Sovětský svaz, tak viníky války Německo a Japonsko. V té době ovšem byl už svět v jiné válce – „studené“ – v níž proti sobě bojovaly komunistický blok sovětského impéria a kapitalistický blok severoatlantického společenství. Bojovaly spolu na poli ideologie, úspěchů hospodářských a sociálních, ovšem také v oblasti sportu. Příchod sportovců SSSR na olympijská kolbiště v Helsinkách v roce 1952 proměnil sportovní soutěžení pro radost z vítězství v litý boj mezi oběma „studenoválečnickými“ tábory. Na jedné straně SSSR, na druhé USA se snažily olympijskými vítězstvími dokázat převahu „svého“ společenského systému a stát se přitažlivými pro rodící se „třetí svět“. Ten se naplno přihlásil o své místo v olympijské rodině na XVII. olympijských hrách 1960 v Římě vítězstvím Abebe Bikily z Etiopie v maratónském běhu. Prostřednictvím olympijských her prosazovaly své mezinárodní uznání dosud příliš nerespektované státy „východního bloku“, jako byly Kuba a Německá demokratická republika. Všechny prostředky přitom byly dovoleny.

Už v polovině padesátých let 20. století poukázal nový předseda MOV Avery Brundage na „skrytý profesionalismus“. Boj proti ideologizaci olympijských her a jejich zneužívání pro propagaci jednotlivých režimů, stejně jako za „čistý“ amatérismus vedl americký předseda MOV se zarputilostí sobě vlastní, ale marný a donquijotský. Jediným jeho výsledkem bylo vyloučení favorizovaného rakouského lyžaře Karla Schranze z účasti na XI. zimních olympijských hrách 1972 v Sapporu.

Brundagova snaha zachovat olympijské hry v „batolecí“ podobě i v poslední třetině 20. století, zachovat jim principy, které je formovaly při jejich zrodu, však naráželo na rychlý technologický, hospodářský a sociální rozvoj společnosti. Věda se podílela na

OLYMPISMUS

lepší kvalitě sportovišť, náradí a náčiní i na razantním výkonnostním vzestupu jednotlivých sportovců, ženy se hlásily o své právo na sportovní soutěžení. S dekolonizací přibývalo národních olympijských výborů, objevovala se nová odvětví sportu a mezinárodní sportovní federace si osobovaly stále větší právo rozhodovat o zásadních otázkách rozvoje světového sportu, které byly dotud vyhrazeny Mezinárodnímu olympijskému výboru. V průběhu šedesátých let se proto ustavily Generální shromáždění mezinárodních sportovních federací (1967) a Generální shromáždění národních olympijských výborů (1968) – od roku 1979 Asociace národních olympijských výborů – jako celosvětové organizace, které měly být určitou protiváhou MOV. Také v Evropě vznikla v té době Asociace evropských národních olympijských výborů.

Pomalé změny směrem k demokratizaci olympijského hnutí nastaly po příchodu lorda Killanina do čela MOV v roce 1972. Hned následující rok byl svolán do bulharské Varny po více než čtyřiceti letech olympijský kongres a prostor k vyjádření vlastních návrhů na něm dostali i zástupci národních olympijských výborů a mezinárodních sportovních federací. Hledání vztahů mezi těmito třemi pilíři světového sportu vyústilo do vzniku tripartitní komise jako stálé komise MOV pod vedením předsedy MOV, jejímž úkolem bylo „tvořit“ světovou sportovní politiku.

Od počátku sedmdesátých let 20. století však byly olympijské hry dlouho poznamenány akcemi, které zásadně narušily největší svátek světového sportu a výrazně ho zpolitizovaly. V Mnichově v roce 1972 napadlo palestinské teroristické komando izraelskou výpravu, přičemž část izraelských sportovců a funkcionářů zahynula. Olympijské hry byly na znamení smutku přerušeny. O čtyři roky později v Montrealu požádali zástupci afrických států MOV a organizační výbor olympijských her, aby vyloučily z účasti sportovce Nového Zélandu. Záminkou jim byla návštěva novozélandských ragbistů v Jihoafrické republice, ačkoliv rezoluce Organizace spojených národů zavazovala své členy bojkotovat tamní režim provozující politiku apartheidu. Dva dny před zahájením her, poté co MOV jejich požadavek odmítl, odvolaly africké státy své sportovce z účasti na olympijských hrách. Následovaly další bojkoty, tentokrát „studenoválečnické“. Roku 1980 USA a s nimi Japonsko, Kanada, Spolková republika Německo a dalších 63 států světa na protest proti sovětské okupaci Afghánistánu zrušili svou účast na olympijských hrách v Moskvě zcela, řada dalších států vystupovala pouze pod hlavičkou svého národního olympijského výboru. Na oplátku v roce 1984 bojkotovaly olympijské hry v americkém Los Angeles SSSR a s výjimkou Rumunska i další socialistické státy.

Ovšem nejen bojkoty oslabovaly v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století mezinárodní olympijské hnutí. Počínaje Mnichovem 1972 se jednotlivá pořadatelská města chtěla předvést ve velkoleposti a velkorysosti, s níž organizovala olympijské hry. Budovala grandiózní stadióny, sportovní haly, velodromy, veslařské a kanoistické kanály, které sice byly architektonickými skvosty, ale stály neúměrně mnoho peněz. Obdobně stále vyšší finanční náklady si vyžadovalo neustálé narůstání počtu účastníků či rozrůstání programu her o nové sporty a nové disciplíny.

OLYMPISMUS

Začalo se mluvit o gigantismu olympijských her. Následky se objevily velice brzo – na pořadatelských olympijských her v roce 1980 kandidovala už jen dvě města, na pořadatelských her v roce 1984 už jen Los Angeles. Jakoby s narůstající nádhrou se olympijské hry řítily do záhuby.

Olympijské hry 1984 v Los Angeles byly první hry, jejichž organizace se neúčastnil stát, nýbrž výhradně privátní společnosti. Olympijské hry se staly zbožím, které mělo přinést zisk. V Los Angeles se to podařilo překvapivou měrou – údajně 223 miliónů dolarů. Pořadatelé vydělávali především na zájmu veřejnosti o olympijské hry – na televizních přenosech a s nimi spojenou reklamou.

Komericializace olympijských her s sebou nesla i zájem o nejlepší účastníky olympijských soutěží bez ohledu na jejich statut amatéra či profesionála. Se vzrůstající tolerancí k účasti profesionálů na olympijských hrách však MOV začal důsledněji kontrolovat, aby se při soutěžích nepodvádělo, aby se jednalo o čestný boj. Zaměřil se hlavně na používání nepovolených přípravků, na doping. Obrovský skandál vyvolalo odhalení kanadského sprintéra Bena Johnsona, vítěze a nositele fenomenálního světového rekordu v běhu na 100 m na olympijských hrách 1988 v Soulu. Obdobně působilo i odhalení vítězných běžců na lyžích na zimních olympijských hrách 2002 v Salt Lake City. Na těchto hrách začalo i tažení proti agresivitě ve sportu, začala znovu olympijská výchova k úctě k soupeři.

Od roku 1980 stál v čele MOV Juan Antonio Samaranch. Chceme-li zhodnotit jeho přínos, pak můžeme ve zkratce říci, že zatímco Coubertin obnovil novodobé olympijské hry a vytvořil Mezinárodní olympijský výbor, Samaranch vytvořil skutečně mezinárodní olympijské hnutí a renovoval MOV. Rekapitulujeme-li proto, čeho bylo za dvacet jedna let jeho předsednictví dosaženo, lze uvést následující:

- MOV opustil pokrytecké pojetí amatérismu a umožnil tak účast na olympijských hrách nejlepším sportovcům světa.
- Bylo uznáno významnější postavení národních olympijských výborů a byla posílena jednota MOV, NOV a MSF.
- Rozumně byly posunuty zimní olympijské hry do mezidobí letních olympijských cyklů, takže obojí hry si vzájemně nekonkurují a každé dva roky přitahují pozornost celého světa.
- Byla zajištěna finanční nezávislost her.
- Samaranch otevřel dveře politického světa a do olympijského hnutí zapojil ženy a aktivní sportovce.
- Byly široce rozvinuty programy Olympijské solidarity.

OLYMPISMUS

- Větší pozornost byla přisouzena Sportu pro všechny, který má od roku 1983 vlastní komisi MOV.
- Součástí olympismu se stala péče o životní prostředí.
- Bylo iniciováno vytvoření Světové antidopingové agentury a Sportovního arbitrážního dvora.
- Rovněž bylo vybudováno Olympijské studijní centrum a otevřeno moderní Olympijské muzeum v Lausanne.
- Posílila se pozice sportovních věd: v dvouletých cyklech je od roku 1997 udělována cena MOV významným představitelům z oblasti vědy o sportu.

Důležitým mezníkem se v posledních desetiletích pro olympijské hnutí stal XII. olympijský kongres, který se konal v roce 1994 v Paříži a stal se příležitostí nejen k bilancování dosavadního vývoje, ale jako významná událost v životě mezinárodního olympijského hnutí definoval jeho přínos pro moderní společnost a naznačil jeho další směr. Byla zdůrazněna odpovědnost sportovců, trenérů a funkcionářů za další rozvoj sportu a olympismu. Kongres vyzval k zesílení všech forem výchovy k provozování sportu podle olympijských principů, kdy snaha o výkonnost musí respektovat osobnost i individualitu člověka. Sportovci nemají být přetěžováni nadměrným počtem soutěží a závodů a stejně tak ani zneužívání k finančnímu obohacování osob, jež jsou olympijskému hnutí vzdáleny. Vyjádřil podporu Sportu pro všechny, obrátil pozornost na sport zdravotně postižených. Neměnné zůstalo pojetí olympijských her jako festivalu mládeže a sportu, přátelství, solidarity a míru. Specifický zájem byl věnován ženám a jejich většímu zapojení do sportu. Kongres také deklaroval spojení olympismu s ochranou životního prostředí.

XII. olympijský kongres v Paříži roku 1994 ve své závěrečné zprávě zdůraznil, že současné olympijské hnutí má tři dimenze:

- olympijské hry a sport,
- olympijskou výchovu,
- ekologii sportu.

Všechny tyto dimenze jsou pro další rozvoj a existenci moderního olympijského hnutí důležité a vzájemně se podmiňují, podporují a doplňují.

Na konci 20. století došlo k určité krizi mezinárodního olympijského hnutí, která byla vyvolána odhalením korupce při získávání pořadatelství olympijských her a také sérií dopingových afér. Avšak i s ní si MOV poradil a uskutečnil významné reformy v olympijském hnutí. Kromě nových pravidel pro složení MOV, kdy byly stanoveny věkové limity a rozhodnuto o vyšším zastoupení sportovců jako přímých aktérů olympijských soutěží, byla přijata i významná opatření týkající se vlastních

OLYMPISMUS

olympijských her. Byla schválena nová procedura pro přijímání kandidatury měst na pořadatelství olympijských her a vlastní hlasování o místě konání her začalo probíhat bez návštěv členů MOV v kandidátských městech, jen na základě zprávy vyhodnocovací komise. Pořadatel dostal za povinnost publikovat finanční zprávu a v případě letních her pozvat k účasti všechny národní olympijské výbory. MOV též limitoval počet disciplín a sportovců na letních olympijských hrách a rozhodl o monitorování zdraví sportovců a o vzájemné spolupráci v rámci dopingových kontrol. Následné olympijské hry v Sydney 2000 nejen rehabilitovaly olympijské hnutí, ale pozvedly opět jeho prestiž. Už samotný fakt, že se konaly za účasti všech 199 uznaných NOV, byl novým dokladem životaschopnosti olympijského hnutí. Hry měly nespornou sportovní hodnotu a poutaly značnou pozornost. Na všech sportovištích a v dokumentech her hlásalo logo, že hry v Sydney jsou prvními olympijskými hrami nového milénia. Symbolicky tím naznačily, že o budoucnost olympismu není třeba mít obavy.

V roce 2001 převzal štafetu vedení MOV Belgičan Jacques Rogge, který navázal na působení svého předchůdce Juana Antonia Samaranche. Hlavní pozornost zaměřil jednak na boj proti agresivitě nejen mezi sportovci, ale i u diváků, jednak na posilování úlohy olympijského hnutí jako mírotvorného činitele. Navázal na úsilí MOV obnovit tradici olympijského příměří, oné bájně „ekecheiriá“, jež provázela olympijské hry v antickém Řecku.

Důraz olympijského hnutí na mírovou úlohu sportu se znova začal odvíjet počínaje rokem 1992. Tehdy i v následujících letech získal Mezinárodní olympijský výbor mocného spojence – Valné shromáždění Organizace spojených národů. Po silném diplomatickém tlaku uzrálo první „mírové“ ovoce během zimních olympijských her 1994 v Lillehammeru. MOV spolu s OSN tehdy úspěšně vyzvaly zneprátelené strany v krvavém konfliktu v bosenském Sarajevu, aby ve městě, které hostilo zimní olympijské hry před dvaceti lety, složily po dobu konání her zbraně a umožnily jeho obyvatelům užívat „slasti míru“. Olympijské příměří bylo vyhlášeno i v době dalších letních a zimních olympijských her a připojily se k němu i mnohé národní olympijské výbory a další mezinárodněpolitické organizace. V červenci 2000 byla ustavena Mezinárodní nadace pro olympijské příměří (FITO) s cílem podpořit mír prostřednictvím sportu a olympijských ideálů, podpořit přátelství a porozumění ve světě a zvláště vyzdvihnout starou řeckou tradici olympijského příměří. V září téhož roku 2000 byla na Valném shromáždění OSN přijata Deklarace tisíciletí, která v odstavci o olympijském příměří žádala všechny členské státy, aby podpořily úsilí MOV prosazovat mír a porozumění mezi lidmi prostřednictvím sportu a olympijských ideálů. V červenci 2003 představil Jacques Rogge na 115. zasedání MOV v Praze podpisovou kampaň k olympijskému příměří. Vedle řady národních olympijských výborů, nejrůznějších institucí, osobností sportu, kultury i politiky ji podpořilo i 58. valné shromáždění OSN. Dne 19. března 2004 se připojil i Český olympijský výbor. ČOV podpořil – spolu s vládou České republiky - i rezoluci Olympijský mír, která byla přijata Valným shromážděním OSN dne 31. října 2007.

OLYMPISMUS

Na stejném zasedání MOV v roce 2001, kdy byl do jeho čela zvolen Jacques Rogge, bylo pořadatelství XXIX. olympijských her v roce 2008 přidělené čínskému Pekingu. Toto rozhodnutí vyvolalo velmi protichůdné postoje - od názoru, že pořádání her v Číně je podporou tamního nedemokratického komunistického režimu, až po přesvědčení, že olympijské hry mají budovat mosty a nikoli zdi a že právě světový sportovní svátek povede k „otevření“ Číny, k proniknutí demokratických a svobodných idejí a že hry se stanou katalyzátorem změn v nejlidnatějším státě světa. K eskalaci protestů proti pořádání olympijských her v Pekingu došlo na jaře 2008 v souvislosti s cestou olympijského ohně kolem Zeměkoule, které předcházely potlačené protesty obyvatel Tibetu a dalších oblastí Čínské lidové republiky. Kritika čínského komunistického režimu narůstala a politické vášně, které ji provázely, ohrožovaly nejen samotné hry v Pekingu, ale olympismus vůbec. Objevovaly se i hlasy volající po bojkotu her. Terčem pochybností se stalo pravidlo 51.3 Olympijské charty, zakazující na olympijských sportovištích a v dalších olympijských prostorách politickou, náboženskou, rasovou a jinou propagandu. Pravidlo bylo do Charty zařazeno kvůli možnému zneužívání olympijských her. Navzdory jeho existenci však byly olympijské hry v Pekingu médií, řadou aktivistů, ale na druhé straně i samotným čínským vedením výrazně zpolitizovány.

Samotné olympijské hry v Pekingu však byly připraveny a organizovány na vysoké úrovni. Účastníci her byl obyvateli města vřele přijati, Číňané projevovali nebývalý zájem o olympijské soutěže i sportovce. V olympijské vesnici a na sportovištích nezazněla za celou dobu žádná veřejně proklamovaná politická témata, což bylo pozitivně hodnoceno nejen různými aktéry mezinárodního olympijského hnutí. Soudržnost, kooperaci a přátelské soužití 204 národních olympijských výborů, které se her zúčastnily, je třeba považovat za přínos světového sportu a olympismu k řešení různých konfliktů. Zároveň se ukázalo, že olympijské hnutí navzdory svým předsevzetím nemá takovou sílu, aby vyřešilo mnohé konfliktní otázky, které přesahují horizont sportu.

(Autoři: František KOLÁŘ, Josef DOVALIL, s využitím publikace DOVALIL, J. a kol. Olympismus. Praha: Olympia, 2004)